

ΑΙ ΕΝ ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ὁ Ἐφορος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου κ. Νεύτων ἀνέγνω τῇ 29 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐν τῷ «Λυκίῳ τῶν ἐραστῶν τῆς τέχνης ἀμφοτέρων τῶν γενῶν», ἐν Λονδίῳ, σπουδαίαν πραγματείαν περὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ νεωστὶ γενομένων ἀνακαλύψεων.

Ὁ κ. Νεύτων ἤψατο τοῦ λόγου ὑπομιμνήσκων τοῖς ἑαυτοῦ ἀκροαταῖς τὴν ἀρχαίαν τῆς Ὀλυμπίας εὐκλειαν καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀξίαν, ἕνεκα τῶν κατὰ τετραετίαν ἐπὶ 4400 ἔτη τελουμένων ἐν αὐτῇ ὀνομαστῶν ἐορτῶν, ἐφ' αἷς οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ ἐβάσιζον τὴν ἑαυτῶν χρονολογίαν, διότι ἀριθμοῦσι πάντοτε κατ' Ὀλυμπιάδας.

Ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τελουμένων ἐορτῶν ἦτο ἡ δι' ἀγῶνων καὶ θραβείων σοφῆ αὐτῆ γυμναστικῆ παιδείσεως, ἧς τινὸς κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον ἐν πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι μετὰ μείζονος πάντοτε ζήλου ἐπεμελοῦντο, ὅπως ἕκαστος πολίτης καταστῆ ἱκανὸς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν εὐγενεστέρων τοῦ σώματος αὐτοῦ μύωνων νὰ ὑπερασπίσῃ ἐν καιρῷ πολέμου τὴν ἑαυτοῦ χώραν.

Οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμενοι ἀγῶνες, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον χαρακτῆρα ἐγχώριον, ἐγένοντο ταχέως θεσμὸς πανελληνίος. Ἐν τῷ τόπῳ τῷ ὄντι τούτῳ, ἂν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος θρησκευτικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἐταιρίαι καθιέρωσαν πρὸς κοινὴν πανηγυρίαν, οἱ πολῖται ἀπάντων τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Σικελίας καὶ τῆς ἐπιπορθώτερω κειμένης Κυρηναϊκῆς, συνέβρον ἵνα ἀγωνισθῶσιν ἢ ἵνα παραστῶσιν ὡς θεαταί. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς ἠγωνίζοντο ὡς εἶχον τάχους ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις καὶ ταῖς ἄρματοδρομίαις, οἱ ἄνθρωποι δὲ πασῶν τῶν τάξεων, ἂν ἦσαν ἐκ τῆς ἐλευθέρου καὶ ἀγνῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἠγωνίζοντο ἐν ταῖς σταδιοδρομίαις, ἐν ταῖς δισκοβολίαις καὶ ταῖς ἐτέραις ταύταις δοκιμασίαις τῆς ῥώμης, τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς δεξιότητος, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ Πένταθλον.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμεναι ἐορταὶ δὲν ἦσαν περίβλεπτοι διὰ τὰς μόνους τοῦ σώματος ἀσκήσεις ἢ φήμη τῆς πανηγύρεως ἐπέσπα, ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις διεθνήσιν ἐκθέσεσιν, ἄπειρον πρὸς τὴν πόλιν θεατῶν πλῆθος, ἢ περὶ αὐτὴν δ' ἀποδιδδομένη μεγάλη σπουδὴ ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λησμονήσωσιν ἐπὶ τινα χρόνον τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἀναφορμένους συνεχῶς φιλονεικίας καὶ ζηλοτυπίας, αἵτινες ἐγένοντο πρόξενον τοσοῦτων ἀνωφελῶν πολέμων. Ἴσως δὲ ἡ Ὀλυμπία ἀμύγυρις, καθ' ἣν ἱερὰ ἀνκαχωχὴ ἐπροστάτευε πάντας τοὺς προσερχομέ-

νοὺς, συνήργησε μᾶλλον πάντοτε ἄλλου ἑλληνικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πανελληνίου φρονήματος.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡσαύτως δύο συνθήκαι, ὧν τὸ κείμενον ἐχαράχθη εἰς πίνακας ἐκ χαλκοῦ καὶ εἰς στήλας ἐκ μαρμάρου, πανηγυρικῶς ἀνωμολογήθησαν. Ἐκεῖ ὡσαύτως οἱ ῥήτορες ἀνεγίνωσκον λόγους ἐπιδεικτικούς περὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν πολιτικῶν περιστάσεων, καὶ ἠνάγκαζον τὸ κοινὸν νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα κατὰ πανελληνίον συμφέρον· ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς ἀνεγίνωσκον τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ἐν ᾧ αἱ τοῦ Πινδάρου ᾠδαί, αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν ἀδόμεναι, παρηκολούθουν τὴν τελετὴν τῶν ἀπονεμομένων τοῖς θεοῖς χαρίτων, δι' ὧν αἱ νίκαι αὐτὰς ἠγάθοντο καὶ καθίσταντο ἀρεσταὶ τοῖς θεοῖς. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ὀλυμπιακὴ πανηγυρίς εἶχεν οὐ μόνον θεατρικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ πολιτικὴν ἄμα καὶ φιλολογικὴν.

Ἄλλη αἰτία ἐπισπῶσα τοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ παρισταμένους ὑπῆρχεν ὅτι σύμπασα ἡ Ὀλυμπία ἄλτις ἦτο τὸ μᾶλλον περίβλεπτον μουσεῖον τέχνης ὃ οἱ ἄνθρωποι ποτε εἶδον καὶ ὃ πιθανῶς δὲν θὰ ἴδωσιν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ. Ὁ τεράστιος οὗτος πλοῦτος προήρχετο ἐκ τοῦ αἰσθηματος τούτου τῶν Ἑλλήνων καθ' ὃ ὄφειλον νὰ δώσωσι τοῖς θεοῖς, εἰ μὲν οὐ τὸ πᾶν, τοῦλάχιστον μέρος τῶν πραγμάτων ἃ ἡ ἀνθρωπότης ἐθεώρει ὡς τὰ τιμιώτατα πάντων. Ἡ προστάτις τῆς πανηγύρεως θεοτῆς Ζεὺς, ἧς ἡ ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθεῖσα λατρεία ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς πορθωτάτης πελασγικῆς περιόδου, ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον τῶν ἀναθημάτων τούτων ἃ τὰ τοῦ πολέμου λάφυρα, τὰ περισσεύοντα τοῦ ἐμπορίου πλοῦτη, ἢ εὐγνωμονοῦσα εὐσέβεια, οἱ τῆς δεισιδαιμονίας φόβοι, ἐν μέρει δὲ οἱ ἔλεγχοι τῆς συνειδήσεως τῶν τε κρατῶν καὶ τῶν ἀτόμων, διὰ τὰ ἀτιμώρητα μείναντα ἐγκλήματα αὐτῶν, ἐκόμισαν κατὰ τοὺς πολλοὺς αἰῶνας, ὧν ἡ πορεία ἀριθμεῖται διὰ τῶν Ὀλυμπιάδων. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν δώρων τούτων ὑπῆρχεν ὁ αὐτῷ τῷ θεῷ Διὶ καθιερωθεὶς θωρίας ἐργασίας ναὸς, ἐν ᾧ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ἀγαλμα τοῦ θεοῦ ἐστήθη περὶ τῷ 433 π. Χ., ἦτοι ἕνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα μετὰ τὰ ἔργα ἃ ἡ ἐγχώριος εὐσέβεια ἐπετέλεσε. Ὁ κ. Νεύτων ἐπαρουσίασε μετὰ ταῦτα σχέδιον τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ ἐσημείωσε τὰ κυριώτερα τοῦ ἐδάφους χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἦτοι τῆς πεδιάδος δι' ἧς ρεῖ ὁ Ἄλφειος καὶ ὁ ὑποτελής αὐτῷ Κλάδεος. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ποταμῶν ἴστατο ὁ ναὸς τοῦ Διὸς, οὗ τινος τὰ εἰρησπία ἀνεκαλύφθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν ἔτει 1765 ὑπὸ τοῦ Chandler, ἐφεξῆς δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τὰ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Cockerel, τοῦ Leake καὶ τοῦ Gill. Ἐν ἔτει

1813 ὁ συνταγματάρχης Leicester Stanhope εξέτασας τὴν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας ἐξέδωκε τοπογραφικὸν χάρτην, ἐν ᾧ σημειοῦται ἡ θέσις τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Ἐν ἔτει 1828, ὅτε οἱ στρατοὶ τῆς Γαλλίας, τοῦ Maison στρατηγούντος, κατεῖχον τὴν Πελοπόννησον, ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπεμψε πρὸς ἐξέτασιν τῆς Ὀλυμπίας ἐπιστήμονας, ὧν τὸ κυριώτερον ἔργον, ἦτοι ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ἐπιφανείας ἐφ' ἧς ἦτο ὠκοδομημένος ὁ ναός, ἐπεθεβαίωσε τὰς τοῦ Πausanίου λεπτομερείας περὶ τε τῆς ἐκτάσεως τοῦ ναοῦ, τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ, τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ κατασκευῆς, τῶν ἐκ μαρμάρου κεράμων τῆς ὀροφῆς, καὶ τῶν ἐπὶ τῶν μετώπων δώδεκα τοῦ Ἡρακλέους ἄθλων, τῶν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν πυλῶν ἐγγεγλυμμένων ὄντων. Τὰ μὲν τεμάχια τῶν ἀνευρεθέντων ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐπτὰ μετώπων δύναται τις ἰδεῖν ἐν τῷ Λούβρῳ, τὴν δὲ περιγραφὴν τοῦ ὄλου αὐτῶν ἔργου δύναται τις νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῷ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτῶν συγγράμματι, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Expédition scientifique de Morée», ᾧ περιέχει καὶ λαμπρὰ ἀπεικονίσματα γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς.

Ὁ Pausanias περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἐν σχήματι κύκλου γλυφὴν, ἧτις ἐκόσμηε τὰ δύο τοῦ ναοῦ ἀετώματα. Τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν μέλλουσαν τῶν ἵππων ἄμιλλαν τοῦ Πέλοπος πρὸς τὸν Οἰνόμαν, ὅστις, διὰ τῆς προδοσίας τοῦ ἠνιόχου αὐτοῦ Μυρτίλου, ἠττηθεὶς, εἶδε τὸν Πέλοπα ἀντιποιοῦμενον τῆς χειρὸς τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο, λέγει ἡμῖν ὁ Pausanias, ἦτο τοῦ Παιωνίου, συγχρόνου καὶ μαθητοῦ τοῦ Φειδίου. Τὸ δὲ δυτικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν τῶν Δαπίθων πρὸς τοὺς Κενταύρους μάχην, κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου, ἦτο δὲ τοῦτο ἔργον τοῦ Ἀλκαμένους, συγχρόνου ὡσαύτως τοῦ Φειδίου, πιθανῶς δὲ καὶ ἀντιπάλου αὐτοῦ. Ἀλλὰ τῶν δύο τούτων γλυφῶν, οἱ Γάλλοι ἐπιστήμονες, καίτοι ἀνορύξαντες βαθείας τάφρους πρὸς τε τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν τοῦ ναοῦ μέρος, οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσιν ἴχνος.

Μετὰ τοὺς Γάλλους οὐδεμίαν νεωτέρα ἔρευνα ἐγένετο ἐν Ὀλυμπίᾳ μέχρι τοῦ τελευταίου φθινοπώρου, καθ' ᾧ ἐπιστήμονες Γερμανοὶ ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἄλτιν.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐργασίαι αὐτῶν ἐκανονίσθησαν μετὰ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς δι' εἰδικῆς συμβάσεως, ἧτις μετὰ πολλὰς καὶ ἀναξίας λόγου ἀναβολὰς ἐκυρώθη τέλος πάντων τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως, ἡ μὲν Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται πάσας τὰς δαπάνας, ἡ δ' Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται νὰ ἐξομαλύνῃ τὰ μετὰ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐδάφους ἀναφυόμενα ζητήματα.

Πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ἀνακαλυφθησόμεναι ἀρχαιοότητες θὰ ἴναι ἰδιοκτησία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πλὴν τῶν διπλῶν ἃς δύναται νὰ παραχωρήσῃ τοῖς Γερμανοῖς· οἱ τελευταῖοι ὅμως οὗτοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσιν ἐκτυπώματα πασῶν τῶν γλυφῶν ἢ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἃς ἐνδέχεται νὰ εὕρωσι.

Πρώτη κατὰ τὸν τελευταῖον Ὀκτώβριον ἐργασία τῶν Γερμανῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τοῦ Ἄλφειου μέχρι τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἄκρας τοῦ ναοῦ ἀνορύξις δύο μεγάλων τάφρων διὰ τὴν τῶν ὑδάτων ἐκροήν, ἐφεξῆς δὲ ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ὅλης ἐπιφανείας ἐν ταῖς δύο τοῦ ναοῦ ἄκραις. Τούτων γενομένων εὔρον κατὰ Δεκέμβριον μῆνα κολοσσιαῖον κορμὸν, ἴσως τοῦ Διός, ὅστις κατὰ τὸν Pausanias ἦτο ἐστημένος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ, ὡς διαιτητῆς τῆς μετὰ τὸν Πέλοπος καὶ τοῦ Οἰνόμαν ἀναφύσεως διαφορᾶς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεῦρον στυλοβάτην φέροντα ἀνάθημα τῶν Μεσσηνίων καὶ τῶν Ναυπλιέων, παρ' ᾧ εὗρέθη τὸ ἀνατεθὲν, ἦτοι τὸ ὡς δεκάτη τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου προσενεχθὲν ἄγαλμα τῆς Νίκης. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη παραχρῆμα ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Pausanias περιγραφέν, ὅστις καίτοι γινώσκει ὅτι ὁ Παιώνιος ἐποίησεν αὐτὸ, παρέλειψεν ὅμως νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ὑπῆρξε διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀετωμάτων μετὰ τῶν γλυπτῶν τῆς ἐποχῆς διαγώνισμα καθ' ᾧ ὁ Παιώνιος ἐπρώτευσεν. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, καίτοι μῆτε κεφαλὴν, μῆτε χεῖρας ἔχον, εἶναι ὅμως, ὡς λέγεται, ἐξαισίτου κάλλους. Ἀριθμὸς τις ἐπιγραφῶν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Μεσσηνίων ἀναφερομένων, ὡσαύτως εὗρέθησαν ἐσχάτως, μία δὲ τούτων περιέχει τὴν περὶ τινος ζητήματος ὀρίων συνολογηθεῖσαν σύμβασιν, ἣν καὶ ὁ Τάκιτος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ χρονικοῖς 4, 43 πιθανῶς ὑπαινίττεται. Κατὰ τὴν ἀ' Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1876 σειρὰ τις ἀγαλμάτων εὗρέθη ἐν οἷς ἐν τῶν δύο τοῦ ποταμοῦ Θεῶν, οἵτινες κατὰ τὸν Pausanias κατεῖχον τὰς δύο τῶν ἀετωμάτων ἄκρας. Εὗρέθη ὡσαύτως πρόσωπον γυναικὸς, ἀνῆκον, ὡς πιστεύεται, τῷ πρὸς δυσμὰς ἀετώματι, μετὰ τοῦ εὐρήματος δὲ τούτου περατοῦνται πάσαι αἱ ἐν ἔτει 1875 γενομέναι ἀνακαλύψεις.

Ἡ ἀξία τῶν ἀνακαλύψεων τούτων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ὑπερβαίνει πάντα ὑπολογισμόν· ὅταν δὲ τὰ προπλάσματα τῶν γλυφῶν τούτων καταστῶσι γνωστὰ τοῖς εἰδήμοσι τῆς τέχνης, θὰ μάθωμεν ἀκριβῶς ὅτι μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης εἶναι ἀπλοῦν ζήτημα γνώμης, τουτέστι θὰ μάθωμεν τίνα ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν γλυπτῶν τούτων τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου, τῶν ἱκανῶν κλέος κησαμένων, ἵνα προσκληθῶσι νὰ διακοσμήσωσι οὕτω μεγάλα δημόσια μνημεῖα, οἷον ὑπῆρξε

τὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Θὰ μάθωμεν ὡσαύτως διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν γλυφῶν τούτων πρὸς τὰς τοῦ Παρθενῶνος μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐμιμήθησαν οὗτοι τὸν τοῦ Φειδίου ρυθμὸν καὶ τί οὗτος ἐξ ἄλλων παρέλαβε· μεγάλης δὲ προσοχῆς ἀξία θὰ ἦναι πρὸ πάντων ἡ σύγκρισις τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενῶνος ποταμίων Θεῶν πρὸς τοὺς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀλυμπίας. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸν Παιώνιον, ἡμεῖς, πλὴν τοῦ ὀνόματος τινῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, σχεδὸν οὐδὲν μέχρι σήμερον περὶ αὐτοῦ γινώσκουμεν, οὐδὲ περὶ τοῦ Ἀλκαμένους πλείονα γνωρίζουμεν, πλὴν τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τινος τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν συγγραφέων περιέργου ἀνεκδότου, ὅτι δηλαδὴ τοῦ Ἀλκαμένους πρὸς τὸν Φειδίαν ἀνταγωνισαμένου, τὸ κοινὸν προετίμησε τὸ τοῦ πρώτου ἄγαλμα ἐφόσον αὐτὸ ἴστατο ἐν ἴσῳ ὕψει πρὸς τὸν τοῦ θεατοῦ ὀφθαλμὸν, ἀλλ' ὅτε ἐστῆσαν αὐτὸ παρὰ τῷ τοῦ Φειδίου, ἤτοι πρὸς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ μένη, τὸ ἄγαλμα ἐφάνη δυσανάλογον, διότι ὁ Ἀλκαμένης δὲν ὑπελόγησε τὸ ὀπτικὸν ἀποτέλεσμα δὲ ὁ Φειδίας προὑπελόγησε.

Ὁ κ. Νεύτων, ἀφοῦ κατέστησε γνωστὰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων Γερμανῶν ἀνακαλυφθείσας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρχαιότητας, ἐξήνεγκε γνῶμην ὅτι ἡ θέσις αὕτη πολλὰς καλύπτει ἔτι τοιαύτας. Ὁ Πausanias τῷ ὄντι λέγει ὅτι ἡ Ἄλτις, ἦσαν αὐτὸς ἐπεσκέφη αὐτήν, εἶχεν ἀκόμη 300 ἀγάλματα, ὃ δὲ Πλίνιος, ὅστις ἔζησε ἕνα αἰῶνα πρὸ τοῦ Πausanias, ἠρίθμει ἐπέκεινα τῶν τριῶν χιλιάδων ἀγαλμάτων. Μέγα μέρος τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἦσαν ἀναμφιβόλως ἐκ χαλκοῦ, ἀγόμεθα δὲ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ ἄρ-
 θαιοὶ ἐπὶ Ἀλαρίχου καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Ἑλλάδος πορθηταὶ ἐχώνευσαν τὰ πλείστα ἐξ αὐτῶν. Ἐντοσοῦτῳ ἐπειδὴ αἱ ἐκ μαρμάρου βάσεις τῶν ἀγαλμάτων τούτων μετὰ τῶν σπουδαίων ἐπιγραφῶν ἄς φέρουσι μένουσιν ἔτι τεθαμμένοι εἰς βάθος 12 ποδῶν ἐν ταῖς ποταμίαις τῆς Ἄλτεως προσθήκαις, ἔχομεν λόγον τινὰ ἵνα εἰκάσωμεν ὅτι οἱ ἄρθαιοι ἐφείσθησαν τῶν ἐκ μαρμάρου ἀγαλμάτων. Ἐχομεν πρὸς τοῦτον λόγον τινὰ ἵνα ἐλπίζωμεν ὅτι ἡ ἀπληστία τῶν θαρβάρων δὲν ἀφῆρσε πάντας τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ χαλκοῦς, διότι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον εὐρέθησαν πολλὰι περιεφραλαῖαι ἐγχωρίων, ἐξ ὧν ἡ μία, ὡς ἡ ἐπιγραφή μαρτυρεῖ, ἀνετίθη τῷ Διὶ ὑπὸ τοῦ τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος α', ἀφοῦ ἐνίκησε κατὰ τὸ 474 π. Χ. τοὺς Ἐτρούσκους. Ἐτερον ἀρχαιότερον λείψανον σπουδαιότατον εἶναι πίναξ χαλκοῦς ἐφ' οὗ εἶναι ἐγκεχαραγμένη συνθήκη μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Ἡλίδος καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἑρραίων.

Ὁ κ. Νεύτων ἀφοῦ ἀπηρίθμησε τὰ ἐμπόδια δὲ οἱ Γερμανοὶ θὰ ἀπαντήσουν πιθανῶς, ἐν ὧρ μὲν χειμῶνος τὴν τοῦ ποταμοῦ πλημ-

μύραν, ἐν ὧρα δὲ θέρους τὴν μεμολυσμένην ἀτμοσφαῖραν, ἐπέρανε τὸν λόγον τρέφων ἀγαθὴν ἐλπίδα ὅτι πλήρης ἐπιτυχία θὰ στεφανώσῃ ἔργον ἐπιχειρηθὲν ἄνευ οὐδεμίας ἰδιοτελείας, ἀλλὰ πρὸς μόνην τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὠφέλειαν.

Κ.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας κ. Ἀναστ. Διομήδους ἐκφωνηθέντος λόγου εἰς τὸ μνημόσυνον τῆς «Ἐταιρίας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ» ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα:

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ἵπῆρξέ ποτε ἐποχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς λόγος ἐ-
 γίνετο περὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐνοῶ δὲ μόνον τὴν ἀρχαιότητα, ἐν ἣ αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἦσαν κυρίως οἱ δούλοι, οἵτινες καταβιβασζόμενοι εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν δὲν ἀπῆλθον ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Καὶ μέχρι τοῦ παρελθόντος σχεδὸν αἰῶνος, ὅτε ἡ δουλεία ἢ ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καταδικαζομένη ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκλίπει, οὐδεὶς ἔδιδε προσοχὴν εἰς τοὺς ἐργάτας. Τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν παρουσιάζεται κυρίως κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀφ' οὔτου, κατόπιν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀρχαίου δεσποτισμοῦ, διὰ τῶν ἰδρυθέντων πανταχοῦ φιλελευθέρων συνταγμάτων ἐδόθησαν πολιτικὰ δικαιώματα καὶ εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἅτινα ἀνυψώσαντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ τελείου ἐξευτελισμοῦ, ἐνῶ ἐτέλει ἄλλοτε, ἐνέπνευσαν αὐτῇ τὸ θάρρος νὰ ὑψοί φωνὴν, ὅσάκις βλέπει καταπατούμενον τὸ δίκαιόν της, καὶ νὰ ζητῇ ἐν γένει τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς της. Σήμερον ἐν Εὐρώπῃ τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν ἀπασχολεῖ μεγάλως πάντας ἀφ' οὔτου μάλιστα ἀνεφάνησαν ἐν Γαλλίᾳ πρὸς χάριν δῆθεν τῶν ἀπόρων κλάσεων αἱ κοινοκτημονιστικαὶ θεωρίαι, αἵτινες προγράφουσαι τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὠνευρέθησαν νὰ ἐπιφέρωσιν ἰσότητα οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ ἰσότητα περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας, ὡς πανάκειαν πάντων τῶν κοινωνικῶν κακῶν ταύτην παριστῶσαι, θεωρίαι, αἵτινες πανταχοῦ ἔκτοτε ἐξηπλώθησαν καὶ ἐξαπλοῦνται, πᾶσα κοινωνία εὖ φρονοῦσα πρέπει νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἵνα αὕτη καλῶς μορφουμένη καὶ ἀπολαμβάνουσα ὧν εἶναι δίκαιον νὰ ἀπολαμβάνῃ, μὴ παρεκτραπῇ εἰς τὴν βίαν καὶ ἐπιφέρῃ κοινωνικὴν ἀνατροπὴν. Οὐ μόνον λοιπὸν λόγος φιλάνθρωπιᾶς, ἀλλὰ καὶ λόγος κοινωνικοῦ συμφέροντος ἐπιβάλλει σήμερον τὴν περὶ τῆς μορφώσεως καὶ ὑλικῆς προαγωγῆς τῶν ἐργατικῶν τάξεων φροντίδα.